

1

לא תראה את שור א כב
אחך או את שני נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחריך:
ואם לא קרוב אחך אליך ולא ידעתו ואספתו אלי תוך ביתך:
והיה עמך עד דרש אחך אתו והשבתו לו: וכן תעשה לחמור וכן:
תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחך אשר תאבד מפניו
ומצאתה לא תוכל להתעלם:
לא תראה את חמור ד
אחך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים
עמו:
לא יהיה כלי גבר עלי אשה ולא ילבש גבר ד
שמלת אשה כי תועבת יהיה אליהך כלי עשה אלה:
כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או עלי הארץ אפרחים
או ביצים והאם רבצת עליה אפרחים או עליה ביצים לא תקח
האם עליה בנין: שלא תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען
יטב לך והארכת ימים:

פגש כחמור

2

כב (א) השב תשיבם לאחריך. תצוה התורה שנהיה זהירים בהשבת אבדה לבעלים. ומכפל
ההשבה דרשו רז"ל: "אפילו מאה פעמים. וכל זה מדרכי החסד והרחמים,
ללמד שכלנו עם אחד ראויים שיהיה לנו אב אחד, ושירצה כל אחד בתועלת חברו,
ושיחמול על ממונו, ובין שתהיה האבדה בעל חי בין שלא תהיה בעל חי חייב הוא
להחזירה לרשותו, וזהו שאמר: וכן תעשה לחמורו, שהוא בעל חי ובהמה טמאה, וכן
תעשה לשמלתו, אע"פ שאינו חשוב כבעל חי, וכן תעשה לכל אבדת אחך, אחד משאר
כלים אע"פ שאינן חשובין כשמלה, לא תוכל להתעלם, שלא תחזירו לידו. וזה שאמר: לא
תוכל להתעלם, אינן להבין אותו בהשבת אבדה בלבד, אלא הוא הדין בשאר כל הפרטים
ושאר כל התועלות שביד האדם להביאם לחברו או להסיר ולדחות נזקו ממנו הרי הוא
חייב בכלן, וכענין שאמר הכתוב: ואהבת לרעך כמוך."

כגונו רחמים

3

אמר רב"מ מסתפינא מהאי קרא ואבדתם בגוים מתקף לה רב פפא דלמא כאבידה
המתבקשת דכתיב "תעתי כשה אובר בקש עבדך אלא מסיפא [דקרא] "ואכלה אתכם ארץ אויביכם

גמ' מבות רב'

תקלת. קהשיב אבדה לישראל

קהשיב האבדה לקצליה. שנאמר "השב תשיבם
לאחריך". וקבאור אמרו זכרונם לברכה (כ"מ לב א):
השבת אבדה - צשה הוא, ונקפלה המצנה במקום
אחר בתורה. שנאמר "כי תפגע שור או בקר
וגומר השב תשיבם לאחריך" (שמות כג ד).

שרש מצנה זו - ידוע. כי יש בזה תועלת
הכל וישוב המדינה, שהשקחה - בכל היא מצויה;
גם בהקמתם וכל חיתם בורחים תמיד הנה ונהנה;
ועם המצנה הזאת שהיא בצמנו, יהיו נשמרות
הבקהמות והפלים בקל מקום שיהיו בארצנו
הקדושה, כאלו הן תחת יד הבקלים; וכל - סקודי
י. ישרים משמחי לב" (תהלים יט ט).

ססו - הגוינין

4

ת"ר בראשונה כל כי ימצא אבדה
היה כמרוץ עיניה שלשה חליש יחזיק ויגל
אדרין שבעת ימים כדי שיהיה שלשה
"חזיר שלשה יכרו יום אחד משרד"
בית המקדש שיבנה במהרה בימינו התקינו
שיהיו מכרוים בבתי נכסית יבתי
מדרישה

גמ' כחין

5

"צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעשרה ימים
שעמרה לו אמו ביום התנתי יביום שמת לבו ביום התנתי זה מתן תורה
וביום שמת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימנו:

מלך שלמה

6

מתני' בראשונה
\*היו מקבלין עדות החדש כל היום פעם
אחת נשחתו העדים מלבוא ונתקלקלו הלויים
בשור התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד
המנחה, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה
נוהגין אותו \*היום קודש ולמחר קודש
\*משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן
בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום:

מלך שלמה 30

7

מתני' \*בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה
ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא
לולב ניטל במדינה שבעה וזכר למקדש \*ישיהא יום הנף כולו אסור:

(ט)

מתני' יאף

השמלה היה בכלל כל אלו ולמה יצאת
להקיש אליה ליגור לך מה שמלה מיוחדת
שיש בה סימנין ויש לה תובעין אף יכל
דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעים חייב
להכריז: גמ' מאי בכלל כל אלו אמר רבא
בבבלי כל אבדת אחך אמר רבא למה
לי דכתב רחמנא שור חמור שיה ושמלה
צריכי דאי כתב רחמנא שמלה הוה אמינא
ה"מ בעדים דגופה וסימנין דגופה אבל חמור
בעדים דאוכף וסימנין דאוכף אימא לא
מהדרנין ליה כתב רחמנא חמור דאפילו
חמור בסימני האוכף שור ושה דכתב רחמנא
ל"ל שור דאפילו לגיות זנבו ושה לגיותו
ולכתוב רחמנא שור דאפילו לגיות זנבו
וכ"ש שיה לגיותו אלא \*אמר רבא חמור
דבור לרבי יהודה ושה דאבידה לדברי
הכל קשיא

גמ' כגמ' (כג)

9

10

שנאמר תעתי כשה אובר בקש וגו'. אמר תעתי כשה אובר
המתבקשת דכתיב "תעתי כשה אובר בקש עבדך אלא מסיפא [דקרא] "ואכלה אתכם ארץ אויביכם

גמ' מבות רב'

11

ואומרו נדחיים. על דרך אומרו (לעיל ד יט) ונדחת
והשתחית להם וגו', שהעוצר פי ה' יקרא נדח,
וינו ה' לבל יתעלם אלא ישיבם לאחיו הוא אלהי עולם, וכפל
לומר השב תשיבם, נחכוון כי מחילה ישיבם לדרך הטוב,
וצוה יתקרבו אל אציהם שצמנים, והוא אומרו תשיבם אל
אחיק:

ואומרו ואם לא קרוב אחריך וגו'. צוה העיר כי הוא
מדבר על זמן גלות האחרון כי לא קרוב, דרך אומרו (נמדבר
כד יז) אשורנו ולא קרוב, עוד לו ולא ידעתו, שנכתב הקץ,
ואין יודע מתי "קץ הפלאות", וזה יסוד הרחוקת הלצות
מהאמונה ונטווי רגל כאשר עינינו רואות צדורות הללו, עם
כל זה ינו ה' ואספתו אל מוך ביתך, זה בית המדרש, וילמדוהו
אורחות חיים ודרך ישכון אור, לבל יטה מני אורח, ולא
ימלאהו אויצו צמחצמות וטענות כוזבות כי "אור תורה"
תצילהו, וזה יהיה עד שיתרנה ה' וידרשבו, והוא אומרו עד
דרוש אחיק אוחו והשבותו לו, פירוש מעלה עליו הכתוב
כאילו הוא משיבו מני אוצד:

אני גמיש

12

ויז ונראה לי דסיוצ המוכחם היא, דחוק
מעשה זו עוד מתחייב אלא
מעשה דלא מעמוד על דס רעך ויקרא י"ט,
ט"ו, דלא גרע מטובע צנהר דעוצר על לא
מעמוד, וגם והשבותו [דצריס כ"ב, ב']
לרצות אצידת גופו. על אחת כמה וכמה דלא
יכול להצילו מן העצירה, דהוא אצידת נפשו
וגופו רחמנא ליצלו, צודאי חייב להחזירו
למוטע ולהצילוי.

מלך שלמה

אחרי ימיהם באחוזתו יבא גאלי הקרב אלי יגאלי את ממכר אחיו: ואמר ומכר מאסחתו ירצה על המשכן משכן העדות וז' אשר הוא אחוזתו יתברך שמו השרה שמינתו, וצעונותינו נמכר הבית ציד האומות, וכמאמרם ז"ל (שומר טוב עג) צפירוש פסוק מומור לאסף צאו גוים וגו':

והודיע הכתוב כי גאולתו היא ציד הצדיק אשר יהיה קרוב לה, על דרך אומרו (לעיל י ג) בקרובי אקדש, הוא יגאל ממכר אחיו, כי האדון צרוך הוא יקרא לצדיקים אה כצדוק (וזה"ק ח"ג קס:) דכתיב (מהלל קנז ט) למען אחי ורעי, והגאולה תהיה בהעיר לצות בני אדם ויאמר להם הטוב לכם כי תשבו חוץ, גולים מעל שלחן הצדקם ח, ומה יערצו לכם החיים בעולם, זולת הצדקה העליונה אשר הייתם סמוכים קצו שלחן הצדק, הוא אלהי עולם צרוך הוא לעד, וימאס צעינו תאוות הנדמים ויעירם צחשק הרומני גם נרגש לצעל נפש כל מי עד אשר יטיבו מעשיהם, וזוה יגאל ה' ממכרו, ועל זה עתידין ליתן אה הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל, ומהם יבקש ה' עליון הבית העליון:

אנשי ימי קדם

(ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי, בכל אשר צויתיו, וישמרו משמרתו, עשה חמיר המשמרת המיוחדת ליה, שהיא לגמול וחסד, כאמרו "כל ארחות ה' חסד ואמת" (תהל' כה י), ולהורות חטאים בדרך, וזה עשה כאשר קרא בשם ה', ושמר גם כן מצותי חקותי ותורותי, שנצטוו בני נח, ובכך היה נאה דורש ונאה מקיים נמופת לרכים. והנה ליצחק תלה בזכות אחרים עתה, וכן למטה באמרו "והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי" (פס' כד), ולא כן אמר ליעקב, כל שכן לאברהם, וזה היה קודם שהתעורר יצחק לקרא בשם ה', אבל אחר שקרא בשם ה' נאמר "ואבימלך הלך אליו מגרר" (פס' כו), ואמרו "ראו ראינו כי היה ה' עמך... אתה עתה ברוך ה'" (פס' כח-כט), ולא מצאוהו עוד תלאות מקנאים ודברי ריבות כאשר בראשונה. אמנם ליעקב לא תלה בזכות אחרים, כלל, כי הוא אמנם מנעוריו ישב אהלים, ללמוד וללמד דעת את העם, בפרט באהלי שם ועבר ששם עלו כל מבקש ה' בלי ספק.

ספר ויקרא

על

קן צפור יגיעו רחמיך מ"מ פליגי בה תרי אמורא במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר מפני שנטיל קנאה במעשה בראשית וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינו אלא גורות ההוא דנחית קמיה דרבה ואמר אתה חסת על קן צפור אתה חוס ורחם עלינו אמר רבה כמה ידע האי צורבא מרבנן לרצווי למריה

גל כננים (גני)

יח א וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום: ב וישא עיניו וירא והנה שרשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם: ג פתח האהל וישתחו ארצה:

פסוק נ"א

ברית נחת ארצה אתכם בהוציא אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפצתם בם ונקדשתי בכם לעיני הגוים: וידעתם כראני יהוה בהביאי אתכם אל ארצות ישראל אליה ארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיכם:

ירמיהו ס"ב

נחת טוב פתחת לעובדים ושבים, פתח טוב פתחת לגרים שאלולי את, וזו בראותי שמים וארץ כפי ואלולי את לא בראתי, וזו חסה כפי ואלולי את לא בראתי את הירח

פסוק נ"ב

(מא) בריח נחוח. בעבור הבאת ריח הקטורת הבאה לנחת רוח אהיה מרוצה לכם וזה יהיה בזמן שאוציא אתכם מן העמים וכו':

עליון כוץ

וירא אליו יהוה ויאמר אליו וירד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך: גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כירח ולירצך אמן את כל הארצות האל והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אבין: והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל הארצות האל והתברכו בזרעך כל גווי הארץ: עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי הקונו ותורתו: וישב יצחק בגרר:

וירא אליו יצחק לך מעמנו כיעצמת ממנו מאד: וילך משם יצחק ויחן בנחל גרר וישב שם: וישב יצחק ויחפר ואת בארת המים אשר חפרו בנימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו: ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים: ויריבו רעי גרר עם רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו: ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה: ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כיעתה הרחיבו יהוה לנו ויפרינו בארץ: ויעל משם באר שבע: וירא אליו יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אבין אלי תירא כראתך אנכי וברכתך והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי: ויבן שם מזבח ויקרא בשם יהוה ויטשם אהלו ויכרושם עבדי יצחק באר: ואבימלך הלך אליו מגרר ואחות מרעהו ופיכל שרי צבאו: ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם: ויאמרו ראו ראינו כי יהיה יהוה עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה ברית עמך: אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה: ויעש להם משתה ויאכלו וישתו: וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאמו לא בשלום: ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו עלי אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים: ויקרא אתה שבעה עליון שם והעיר באר שבע עד היום וזה:

פסוק נ"ג

ועתה בני שמעו לי ואשרי דרכי ישמרו: שמעו מוסר וחקמו ואל לב תפרעו: אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמר לה מזות פתחי: כי מצאי מצאי חיים ויפק רצון מיהוה:

משלי ח"ז

תפגע שור איבך או חמרו תעה השם תשיבנו לו: תראה חמור שנאך רבץ חתה כבאי וחדלת מצוב לו עוב מצוב עצמו:

פסוק נ"ד

(ד) תועה. ג' במטורה. חמורו תועה. והנה תועה בשדה. אדם תועה מדרך.

קהל הצי"ב (מ"א)

אדם תועה מדרך הישר בקהל רפאים ינוח:

משלי כא

תעיתי פשה אבד בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי:

גמ' ג ק"ה